

Retten til et liv uten vold

En juridisk drøftelse av vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler i strl. §282; mishandling i nære relasjoner.

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2017

Kand.nr: 385

Antall ord: 6571

Innhold

1.0	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og avgrensning.....	2
2.0	Juridisk metode.....	3
2.1	Legalitetsprinsippet.....	4
2.2	Internasjonale forpliktelser.....	5
3.0	Mishandlingsbestemmelsen.....	6
4.0	Rettskildetilstand og historiske versjoner av mishandlingsbestemmelsen	6
5.0	Drøftelse av problemstillingen	8
5.1	Et eksempel fra praksisåret	8
5.2	Drøftelse av vilkåret gjentatt mishandler	9
5.2.1	Et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold	11
5.2.2	Episodisk og intim terror.....	13
5.3	Drøftelse av vilkåret alvorlig mishandler	14
5.4	Relasjon mellom vilkårene.....	17
6.0	Oppsummering	18
7.0	Litteraturliste	19
	Vedlegg	22
	Vedlegg 1	22
	Vedlegg 2.....	23
	Vedlegg 3.....	24

1.0 Innledning

«Politiet er for redd for å blande seg inn i folks privatliv, og utnytter ikke de mulighetene som finnes i lovverket». Dette er en påstand jeg ble presentert for i mitt praksisår ved Øst politidistrikt, i forbindelse med en fagdag angående de rettslige rammene rundt fenomenet vold i nære relasjoner. Påstanden fikk meg til å reflektere rundt denne type oppdrag jeg selv hadde tatt del i, og om vi som patrulje i disse tilfellene hadde utnyttet og anvendt lovverket korrekt.

Bakgrunnen for at jeg deltok på den aktuelle fagdagen, var at jeg hadde en praksisveileder som jobbet aktivt opp mot partnervold, og som fungerte som en av SARA-kontaktene i politidistriktet. SARA-prosjektet er et forholdsvis nyoppstartet prosjekt i det norske politiet, og har som formål å forhindre gjentakende partnervold. Dette gjøres via et risikoverktøy kalt Spousal Assault Risk Assessment (SARA), som ved analyse av ulike risiko- og sårbarhetsfaktorer sier noe om faren for at tidligere voldsofre igjen kan bli mishandlet. Denne risikovurderingen utføres av SARA-kontaktene, og skal gjøres i alle saker hva gjelder mishandling i nære relasjoner. Ved behov skal det videre settes inn forebyggende tiltak for å forhindre fremtidig vold.¹

En ytterligere interesse for temaet oppstod da jeg leste Geir Aas sin artikkel «Politiets erfaringer med, og håndtering av, volden i nære og familiære relasjoner».² Artikkelen er basert på tallmateriale fra Oslo datert 2005, og viser at kun 15% av alle utrykningene til meldinger om familievold endte med pågrepelse. Videre ble nærmere 40% av oppdragene kodet som «løst på stedet», og ytterligere 30% som «ingen mistenkte». Det fremkommer også at en av årsakene til disse oppdragsløsningene, skyldes mangel på kunnskap om voldsutsatte kvinners til tider urasjonelle atferd i møte med politiet. Blant annet uttalte noen av de intervjuede politibetjentene i artikkelen at «kvinnen var skyld i volden selv», «hun fortjente det», «begge parter var like gode» og lignende. Slike holdninger innad i etaten er de siste årene forsøkt fjernet, og i etterkant av denne studien er det blitt påpekt i Riksadvokatens rundskriv angående familievold at «... slike saker må behandles med stort alvor. Det er ikke akseptabelt å behandle meldinger om vold i familien som "husbråk" som etter utrykning anses

¹ Jim Aage Nøttestad & Cecilie Lynum, *Pilotprosjekt for forebygging av vold. Prosjekt SARA:SV*, Oslo 2012. Hentet fra [03.02.2017] https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1907.pdf s. 2.

² Geir Aas, «Politiets erfaringer med, og håndteringen av, volden i nære og familiære relasjoner», *Politihøgskolen*, 2013 s. 1-44 (s. 3-5).

"oppgjort på stedet"». ³ Tallene fra Aas sin artikkel er spesielt skremmende om en ser dette i sammenheng med at om lag hvert fjerde drap som begås i Norge, er nettopp i nære relasjoner. ⁴ I tillegg er det verdt å merke seg at i ca. 80% av disse sakene hadde gjerningspersonen allerede vært i kontakt med politi eller helsevesen i forkant av drapet. 72% av ofrene hadde hatt den samme kontakten, men likevel klarte ikke politiet eller helsevesenet å forhindre deres død. ⁵ Dette er en av årsakene til at Regjeringen i 2014 innførte en handlingsplan med navnet «Et liv uten vold», med formål om å styrke forebyggingen, kunnskapen, behandlingen og samarbeidet innenfor dette fagfeltet. ⁶

1.1 Problemstilling og avgrensning

I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut av hva som er anvendelsesområdet til deler av Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) ⁷ §282, heretter omtalt som mishandlingsbestemmelsen. Jeg har valgt meg ut vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler i første ledd. Bakgrunnen for at det nettopp er disse vilkårene jeg ønsker å se nærmere på, er at dette er de minst presise begrepene i bestemmelsen, og som derav byr på størst utfordringer når en leser lovverket. Målet med denne oppgaven vil være å anvende en korrekt juridisk metode, for å finne frem til gjeldene rett for de aktuelle vilkårene. Mishandlingsbestemmelsen rammer en rekke ulike handlinger, som eksempelvis mishandling i nære relasjoner, familievold, partnervold og lignende. Dette er alle begreper for et og samme fenomen, og vil i denne oppgaven bli brukt om hverandre.

Problemstillingen er utarbeidet til å lyde følgende:

Når anses mishandlingen som alvorlig eller gjentatt etter straffeloven §282, første ledd?

³ Riksadvokaten, «Familievold», *Rundskriv 3/2008*. Hentet fra [20.02.17]

<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2008/Rundskrivnr3for2008-Familievold.pdf> s. 2.

⁴ Riksadvokaten, «Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016 – Politiet og Statsadvokatene», *Rundskriv 1/2016*. Hentet fra [30.03.17]

<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/MI-ogprioriteringsskriv2016.pdf> s. 8.

⁵ Solveig Karin Bø Vatnar, *Partnerdrap i Norge 1990-2012: En mixed method studie av risikofaktorer for partnerdrap*, Oslo 2015. Hentet fra [13.04.17] http://sifer.no/files/Partnerdrap_web.pdf s. 49.

⁶ Grete Faremo mfl. *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Oslo 2014, s. 1.

⁷ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

For å finne svaret på denne problemstillingen, vil jeg først redegjøre for juridisk metode, og ta for meg noen overordnede sentrale juridiske prinsipper. Deretter vil jeg gi en oversikt over mishandlingsbestemmelsen, før jeg tar for meg drøftelsen av problemstillingen og de aktuelle vilkårene. Drøftelsen vil jeg se i lys av et oppdrag jeg deltok på i praksisåret mitt, hvor en far og hans sønn sloss på deres felles bopel. Faren ble underveis i slåsskampen påført et knivstikk i høyre legg, og hans sønn ble anmeldt for å ha utøvd en kroppsskade⁸ ovenfor faren. Oppdraget vil senere i denne oppgaven bli gjengitt i sin helhet, og aktivt bli brukt underveis i drøftelsen av vilkårene. En av faktorene jeg vil undersøke er hvorfor dette forholdet ikke ble anmeldt som vold i nære relasjoner, og om vi som patrulje i dette oppdraget anvendte lovverket korrekt. Det er den nedre grensen for at vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler er oppfylt som jeg ønsker å se nærmere på, og grunnet denne oppgavens formelle krav kommer jeg ikke til å ta for meg vilkårenes øvre grense opp mot grov mishandling i nære relasjoner.⁹

2.0 Juridisk metode

Juridisk metode handler om å finne frem til en lovbestemmelse sitt faktiske innhold og anvendelsesområde, nemlig det som kalles for rettsregelen eller «de lege lata» på latin. For å få til dette må en finne de relevante rettskildene på området, for deretter å tolke og trekke slutninger ut ifra disse. Videre må en avveie de ulike slutningene opp mot hverandre, for deretter å drøfte seg frem til den aktuelle rettsregelen.¹⁰ Underveis i drøftelsen av problemstillingen i denne oppgaven vil jeg knytte rettskildene og den rettsregelen jeg finner frem til, opp mot eksempelet fra praksisåret mitt. Dette kalles for en subsumsjon¹¹, og vil vise hvorvidt hendelsen faller innenfor mishandlingsbestemmelsens anvendelsesområde eller ikke.

Vilkårene jeg har valgt meg ut i denne oppgaven, er som tidligere nevnt upresise begreper. Ved kun å lese lovteksten oppstår en del spørsmål angående rettsregelens innhold, og en må derfor ta i bruk andre rettskilder. De mest relevante rettskildene i dette tilfellet er lovforarbeider og rettspraksis, og underveis i drøftelsen av problemstillingen vil jeg derfor

⁸ Se strl. 2005 §§273 og 274.

⁹ Se strl. 2005 §283.

¹⁰ Erik Magnus Boe, *Grunnleggende juridisk metode: En introduksjon til rett og rettstenkning*, 3. utgave, Oslo 2012 s. 81-86.

¹¹ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess*, 3. utgave, Oslo 2013 s. 46.

gjøre et dybdykk i disse. Imidlertid må en merke seg at mishandlingsbestemmelsen slik vi kjenner den i dag først trådte i kraft høsten 2015, og at det dermed eksempelvis er svært lite høyesterettspraksis idømt etter dagens bestemmelse. På bakgrunn av dette vil jeg under kapittel 4 se på tidligere utgaver av mishandlingsbestemmelsens relevans, opp mot drøftelsen av vilkårene etter dagens bestemmelse. Før dette vil jeg ta for meg noen overordnede juridiske prinsipper, som vil være relevante å kjenne til ved drøftelsen av de aktuelle vilkårene i problemstillingen.

2.1 Legalitetsprinsippet

Bruk av straff ovenfor borgerne i et samfunn er et av de mest inngripende tiltakene myndighetene kan utføre.¹² En rettsstat som Norge sin fremste oppgave er å forhindre at det forekommer ukontrollert statlig myndighetsutøvelse, og ved dette sikre både orden og frihet i samfunnet.¹³ Legalitetsprinsippet slår fast at ingen kan idømmes straff uten at det bryter med lovteksten i et straffebed, og underbygges av Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov¹⁴ §96, hvor det heter at «Ingen kan dømmes uten etter lov». Ved ikrafttreddelsen av straffeloven 2005 ble også legalitetsprinsippet lovfestet i strl. §14. I tillegg er Norge forpliktet til å overholde dette prinsippet via internasjonale konvensjoner som den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)¹⁵ art. 7 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP)¹⁶ art. 15.

Legalitetsprinsippet har hatt en økende betydning innenfor moderne strafferett, noe som påpekes blant annet av Høyesterett i RT 2014 s. 238:

*«Grunnloven §96 har tradisjonelt ikke vært tolket særlig strengt på dette punkt. I nyere høyesterettspraksis er det imidlertid foretatt en innstramning av kravet til presis beskrivelse av det objektive gjerningsinnholdet i straffebestemmelsen (...) For at hjemmelskravet i EMK artikkel 7 skal være oppfylt, må beskrivelsen være så klar at det i de fleste tilfeller ikke er tvil om hvorvidt handlingen omfattes av bestemmelsen».*¹⁷

¹² Steinar Fredriksen, *Lovbrudd, skyld og straff: Hovedlinjer i alminnelig strafferett*, Oslo 2016 s. 58.

¹³ Jan Fridthjof Bernt & David Doublet, *Vitenskapsfilosofi for jurister*, Bergen 1998, s. 23.

¹⁴ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.

¹⁵ Den europeiske menneskerettskonvensjon (1950).

¹⁶ FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966).

¹⁷ RT 2014 s. 238 (avsnitt 15-16).

Høyesterett nedsetter her et prejudikat¹⁸, altså en føring for et økt fokus på legalitetsprinsippet. I tillegg påpekes viktigheten av at lovteksten er klar og tydelig, nemlig det som innenfor jussen kan kalles for klarhetskravet (*lex certa*). Dette betyr at borgerne i utgangspunktet skal kunne lese av kun lovteksten hvorvidt en handling er straffbar eller ikke. Dette er med på å styrke borgernes rettssikkerhet, og ved å vektlegge lovtekstens alminnelige språklig betydning vil en også komme lovgivers mening nærmest.¹⁹ Legalitetsprinsippet setter ikke et krav til at lovteksten må være helt entydig, men setter et forbud mot helt vage sekkebestemmelser. Et relevant eksempel som belyser dette, er RT 2011 s. 469.²⁰ Tidligere lød bokstav a i mishandlingsbestemmelsen at mishandlingen måtte være utøvd mot «... sin tidligere eller nåværende ektefelle», og Høyesterett behandlet i denne dommen hvorvidt en tidligere samboer kunne regnes som å fylle dette vilkåret. Det kom klart frem av forarbeidene til loven at samboere skulle likestilles med ektefeller,²¹ men Høyesterett konkluderte likevel med at dette var et brudd på legalitetsprinsippet klarhetskrav, da dette ikke kom frem av selve lovteksten. Siktete ble dermed frifunnet for vold i nære relasjoner.

2.2 Internasjonale forpliktelser

I tillegg til vårt eget lovverk, er Norge knyttet til internasjonale konvensjoner som beskytter borgerne mot vold, overgrep og annen inhuman behandling.²² Det heter av Grunnloven §92 at «Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». Videre fremkommer det av Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) §3, at de nevnte konvensjoner og protokoller i denne loven skal gjelde som norsk lov, og ved motstrid gå foran annen norsk lovgivning.²³ En av de aktuelle konvensjonene er FNs Kvinnekonvensjon²⁴ som er med på å sikre kvinner likestilling og et vern mot diskriminering.²⁵ Denne konvensjonen gjør at Norge er pliktet til å beskytte kvinner

¹⁸ Jan Fridthjof Bernt & David Doublet, *Vitenskapsfilosofi for jurister* s. 142.

¹⁹ Sverre Blandhol, Henriette Tøssebro & Øystein Skotheim, «Innføring i juridisk metode», *Jussens Venner*, 2015 s. 310-345 (s. 321-322).

²⁰ RT 2011 s. 469.

²¹ Ot. prp. nr. 133 (2004-2005) s. 46.

²² Meld. St. 15, *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*, Oslo 2012-2013 s. 38.

²³ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

²⁴ FNs kvinnekonvensjon (1979).

²⁵ Meld. St. 15 (2012-2013) s. 39.

mot blant annet vold i hjemmet, samt iverksette tiltak for å forebygge at slike tilfeller finner sted.

3.0 Mishandlingsbestemmelsen

For å gjøre det litt mer oversiktlig for deg som leser, ønsker jeg å gi en kort oversikt over mishandlingsbestemmelsen. Dette slik at du enklere kan se de aktuelle vilkårene i sammenheng med hverandre, samt kunne følge de drøftelser og vurderinger som gjøres. Mishandlingsbestemmelsen, strl. §282, gjengis i sin helhet i vedlegg 1.

Ved en titt på denne lovhjemmelen, kan en se at den består av tre kumulative vilkårsgrupper. Her må altså minst et av vilkårene i hver vilkårsgruppe være oppfylt, for at loven skal komme til anvendelse. Den **første** av disse vilkårsgruppene er at det må foreligge en mishandling. Ved ordet mishandling menes her de ulike handlingsalternativene som gjengis helt innledningsvis i bestemmelsen, og for å finne innholdet i disse handlingsalternativene må en se til bestemmelsene i straffeloven hvor disse er kriminalisert som egne straffebud. Dette er §263 trusler, §251 tvang, §254 frihetsberøvelse og §§271-274 kroppskrenkelse og kroppsskade. Det er også verdt å merke seg det siste handlingsalternativet, andre krenkelser, som tilsier at listen med handlingsalternativer ikke er uttømmende. I dette handlingsalternativet kan eksempelvis rent psykiske krenkelser rammes. Den **andre** vilkårsgruppen er at mishandlingen må være alvorlig eller gjentatt, altså vilkårene som i denne oppgaven skal undersøkes nærmere. **Siste** vilkårsgruppe angir de vernede persongruppene, altså hvilke personer som kan mishandles for at forholdet skal regnes som å være i nære relasjoner.²⁶

4.0 Rettskildetilstand og historiske versjoner av mishandlingsbestemmelsen

Som tidligere nevnt vil jeg her se på eldre versjoner av mishandlingsbestemmelsen sin relevans, opp mot drøftelsen av rettsregelen til de aktuelle vilkårene i oppgavens problemstilling. Et straffebud mot vold i nære relasjoner er ikke noe nytt fenomen. Allerede i

²⁶ Rolf Wegner, *Strafferett: Spesiell del*, Drammen 2015 s. 186-189.

Lov 20. august 1842 angaaende forbrydelser (Kriminalloven)²⁷, inngikk det et straffebud som rammet den som «... mishandler noget under hans Omsorg eller Varetægt». Likevel har det de siste årene skjedd store endringer av lovhjemmelen, ved at bestemmelsen blant annet i 2006 ble betydelig endret, modernisert og mer anvendelig. Det ble også foretatt noen mindre endringer av bestemmelsen ved overgangen fra Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)²⁸ til Straffeloven 2005. Altså er bestemmelsen slik vi kjenner den i dag en forholdsvis ung lovhjemmel, og mange av de tilgjengelige rettskildene er utarbeidet med tanke på eldre versjoner av lovbestemmelsen. Spørsmålet blir hvorvidt disse eldre rettskildene vil ha noen relevans opp mot drøftelsen av dagens innhold i vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler.

I nyere tid er det spesielt tre ulike utgaver av lovhjemmelen som kan være relevante å se nærmere på; nåværende strl. 2005 §282, strl. 1902 §219 som trådte i kraft 01.01.06 og den tidligere utgaven av strl. 1902 §219. Se forøvrig vedlegg 1-3 for de ulike bestemmelsenes innhold.

Når det gjelder forarbeidene til dagens utgave av strl. §282, ble disse utarbeidet i år 2008-2009. Moderniseringen av dagjeldende strl. 1902 §219 trådte i kraft i 2006, og det var med andre ord nylig foretatt en vesentlig endring av lovbestemmelsen. Ved overgangen fra strl. 1902 til strl. 2005 heter det av forarbeidene Ot.prp. nr. 22 (2008-2009), at det kun ble gjort mindre redaksjonelle endringer i bestemmelsen. Blant annet ble straffebudet inndelt i en ordinær og en grov bestemmelse, i tråd med graderingssystemet i den nye straffeloven.²⁹ Avslutningsvis påpekes det i forarbeidene at handlingene kun rammes dersom de er *alvorlig eller gjentatt*, og at dette er en direkte videreføring av gjeldende rett hvor det heter at krenkelsen må ha skjedd *grovt eller gjentatt*.³⁰

Før moderniseringen av strl. 1902 §219, var kravet at handlingene måtte ha forekommet *oftere eller grovt*, og dette ble altså endret til *grovt eller gjentatt* ved lovendringen i 2006.³¹ Det følger her av forarbeidene til lovendringen i 2006, at endringen av ordlyden ikke medførte

²⁷ Lov 20. august 1842 angaaende forbrydelser (Kriminalloven). Kap. 15 §9.

²⁸ Lov 22. mai 1902 nr. 10 om Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven).

²⁹ Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) s. 198.

³⁰ Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) s. 434.

³¹ Se vedlegg 2 og 3.

noen forskjell i lovens anvendelsesområde. Dermed var også dette en videreføring av gjeldende rett, hva gjelder de aktuelle vilkårene i problemstillingen.³²

På bakgrunn av overnevnte funn i forarbeidene, kan en trekke en slutning. Rettskilder som er utarbeidet med tanke på de ulike utgavene av strl. 1902 §219, vil altså ha relevans i drøftelsen av rettsregelen i dagens mishandlingsbestemmelse når det gjelder vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler. Likevel må det påpekes at rettskilder av nyere dato vektes tyngre enn eldre rettskilder, *lex posterior*, noe som er spesielt relevant dersom det skulle oppstå motstrid rettskildene imellom.³³

5.0 Drøftelse av problemstillingen

Først vil jeg her gjengi oppdraget fra mitt praksisår i sin helhet, før jeg tar for meg problemstillingen og drøfter de aktuelle vilkårene opp mot relevante rettskilder hver for seg. Eksempelet ble som tidligere nevnt kodet som en kroppsskade, og ble videre henlagt dagen etter grunnet ressursmangel, samt at offeret ikke ønsket videre straffeforfølgning i saken. Det er verdt å nevne at mishandling i nære relasjoner er definert som et prioritetsområde av Riksadvokaten, og at det derfor ikke er anledning til å henlegge disse sakene grunnet ressursmangel.³⁴ Hadde hendelsen blitt kodet etter mishandlingsbestemmelsen, hadde det med andre ord ikke vært anledning til å henlegge denne saken før alle naturlige etterforskningskritt var forsøkt. Utfallet ville dermed blitt et annet.

5.1 Et eksempel fra praksisåret

Meldingen fra operasjonssentralen lød som følger: «Kjør til adresse XXX. Der er det meldt om flere personer som slåss, og det er muligens en kniv involvert.» Vi kjørte umiddelbart utrykning til stedet.

Fremme på adressen ble vi møtt av en eldre dame, som forklarte at det var hun som hadde ringt politiet, på bakgrunn av en slåsskamp mellom hennes ektefelle og deres sønn.

³² Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s. 45.

³³ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, Oslo 1993 s. 280.

³⁴ Riksadvokaten, «Familievold», s. 9.

Situasjonen hadde nå roet seg, men hennes ektefelle hadde pådratt seg et knivstikk i høyre legg under hendelsen.

Jeg avhørte fornærmede på stedet. Han forklarte at sønnen hadde angrepet han da han satt i gyngestolen under en pågående krangel. Underveis i basketaket tok sønnen tak i en lommekniv som lå på stuebordet, noe som endte med et knivstikk i høyre legg på fornærmede. Kuttet var 2-3 cm dypt, og et sted mellom 8-12 cm langt. Fornærmede forklarte videre at han lenge hadde vært redd for sønnen, grunnet hans truende væremåte det siste året. Sønnen hadde aldri gått til fysisk angrep tidligere, men ofte kommet med uttalelser som «pass deg», «du skal ikke bry deg», «stikk herifra» og lignende. Fornærmede hadde opplevd dette som truende, på bakgrunn av at uttalelsene ofte var underbygd med et aggressivt kroppsspråk. Likevel ønsket ikke fornærmede at politiet skulle straffeforfølge sønnen.

Videre i denne oppgaven vil jeg legge overnevnte forklaring fra fornærmede til grunn, og vil ikke berøre andre alternative forklaringer på hva som kan ha skjedd under hendelsen. Jeg ønsker også å spesifisere at det her er en sønn som har utøvd vold mot sin far, og at handlingen dermed rammes av de vernede persongruppene i mishandlingsbestemmelsen første ledd, bokstav b.³⁵

5.2 Drøftelse av vilkåret gjentatt mishandler

Først og fremst vil jeg her ta utgangspunkt i selve lovteksten, som tidligere er påpekt å kanskje være den viktigste rettskilden. Om en tar utgangspunkt i den språklige betydningen av begrepet gjentatt, vil i utgangspunktet ikke dette by på store utfordringer. De fleste vil kunne enes om at dersom noe skal være gjentatt, må det inntreffe mer enn en gang, altså settes det et krav til to eller flere hendelser. Det som derimot kan være uklart, er hvorvidt det stilles noe krav til at disse gjentakende hendelsene må være innenfor en gitt tidsramme, altså hyppigheten av mishandlingen. Når det gjelder eksempelet fra praksisåret mitt, inneholder dette en voldsepisode, samt at gjerningspersonen det siste året hadde kommet med uttalelser som «pass deg», «stikk herifra» og lignende ovenfor fornærmede.

En annen viktig rettskilde er domstolenes praksis, og særlig rettspraksis som kommer fra høyeste nivå, nemlig Høyesterett. Innenfor strafferetten kan ethvert rettsspørsmål bli

³⁵ Se vedlegg 1.

gjenstand for behandling i domstolene, og en rettskildebruk lik domstolenes blir dermed å tilstrebe. Det nytter eksempelvis ikke for påtalemyndigheten å ta ut tiltale i en sak basert på en annen rettskildebruk enn domstolenes, da dette høyst sannsynlig ville medført frifinnelse.³⁶

En relevant Høyesterettsdom hva gjelder vilkåret gjentatt mishandler sin nedre grense, er RT. 2012 s. 835.³⁷ Her var en mann tiltalt for to voldsepisoder mot sin tidligere ektefelle, forholdsvis i 2004 og 2007, samt at han i 2007 også fremsatte trusler mot henne ved et tilfelle. Det var med andre ord snakk om tre krenkelser som inngår i handlingsalternativene i mishandlingsbestemmelsen, og som dermed ut fra den språklige tolkningen av lovteksten må sies å oppfylle vilkåret gjentatt mishandler. Likevel konkluderte Høyesterett med at dette falt utenfor vilkåret gjentatt sitt anvendelsesområde. Dette grunnet at hendelsene måtte sees på som enkeltepisoder, og ikke gjentakende mishandling da de ikke hadde noen klar sammenheng. Høyesterettsdommeren uttalte her at straffebudets beskyttelsesområde var den vedvarende frykten for nye og gjentakende overgrep, og at handlinger som kunne karakteriseres som enkeltepisoder dermed måtte falle utenfor. Videre påpekte han at i tilfeller hvor krenkelsene ikke har ført til frykt for nye krenkelser hos fornærmede, er det de ordinære straffebestemmelser som må benyttes. I eksempelet fra praksisåret mitt kan det tenkes at denne siste voldsepisoden, kombinert med de tidligere truende uttalelsene, medførte nettopp en slik tilstand for fornærmede hvor han går med en vedvarende frykt for at sønnen skal utøve nye overgrep mot han. Dette er momenter som den videre etterforskningen i saken måtte forsøkt å belyse, blant annet ved å finne ut av hvor ofte de truende uttalelse fra sønnen hadde funnet sted, hva disse innebar og lignende. Likevel vil ikke dette eksempelet kunne rammes av vilkåret gjentatt mishandler i mishandlingsbestemmelsen, da det kun er denne siste voldsepisoden som kan subsumeres inn under handlingsalternativene i denne bestemmelsen. Uttalelsene som gjerningspersonen har kommet med truer ikke med noen straffbar handling, og kvalifiserer dermed ikke under handlingsalternativet trusler i mishandlingsbestemmelsen.³⁸ Altså står en kun ovenfor én straffbar hendelse, og ikke et gjentatt forhold. Hvorvidt disse uttalelsene likevel kan spille inn under straffbarheten i dette eksempelet, vil jeg behandle under delkapittelet 5.4. Før dette skal jeg se nærmere på hva som må til for at noe skal kunne karakteriseres som et sammenhengende forhold, som beskrevet i høyesterettsdommen ovenfor.

³⁶ Steinar Fredriksen, *Innføring i straffeprosess* s. 48.

³⁷ RT 2012 s. 835 (avsnitt 16).

³⁸ Se strl. 2005 §282 jf. §263.

I ot. prp. nr. 22 kommer det frem at det karakteristiske ved handlinger som rammes av mishandlingsbestemmelsen, er sammenhengende volds- og trusselshandlinger over lengre tid, begått i hjemmet av og mot personer med en psykologisk binding til hverandre.³⁹ Dette underbygges også av forarbeidene til tidligere utgaver av mishandlingsbestemmelsen. I disse fremkommer det at kjerneområdet til bestemmelsen er nettopp det gjentakende og vedvarende handlingsmønsteret til gjerningspersonen, som i forbindelse med den nære relasjonen forsterker frykten og risikoen for skadevirkninger hos fornærmede. Det stilles ikke krav til at det er samme handlingsalternativ som er overtrådt for at krenkelsene skal regnes som gjentatt, og det er ei heller satt noe krav til hvor nært i tid forholdene må være til hverandre.⁴⁰

Ved en titt på nyere høyesterettspraksis, vil en oppdage en ytterligere presisering av hva som skal til for at hendelsene kan sees på som gjentakende og sammenhengende. I RT 2010 avsnitt 21 fremkommer det:

*«Etter min mening er karakteren av voldshandlingene i seg selv ikke avgjørende ved straffvurderingen etter straffeloven §219. Det sentrale er i hvilken grad disse danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et 'regime' preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold».*⁴¹

Denne uttalelsen har på sett og vis blitt førende innenfor nyere rettspraksis på området, og er referert til i flere nyere høyesterettsdommer.⁴² Her sies det altså noe om hva som skiller sammenhengende mishandling fra enkeltepisoder, nemlig at den danner et mønster for fornærmede som igjen medfører et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. Regime brukes her som et begrep på den tilstanden fornærmede lever under, og påpekes som et sentralt moment i vurderingen av vilkåret gjentatt mishandler. Videre vil jeg derfor se på hva som menes med nettopp dette begrepet.

5.2.1 Et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold

I forarbeidene til mishandlingsbestemmelsen, påpekes det at det er *summen og kompleksiteten* av volden i nære relasjoner som et straffebud bør fange opp, og herunder frykten ofrene

³⁹ Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) s.198.

⁴⁰ Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s. 45-46.

⁴¹ RT 2010 s. 129.

⁴² Se f.eks. RT 2013 s. 329 (avsnitt 12).

opplever.⁴³ Dette er momenter som er fremhevet fra NOU 2003: 31, hvor Kvinnevoldsutvalget fikk i oppgave å se på hvilke forbedringer som kunne gjøres med mishandlingsbestemmelsen. Dette i forbindelse med moderniseringen som trådte i kraft i 2006.⁴⁴ Kvinnevoldsutvalget kommer i denne lovutredningen med fire karakteristiske kjennetegn på volden i nære relasjoner, som kan være relevante å se nærmere på for å finne frem til uttrykket regime sitt innhold.⁴⁵ Dette er særlig relevant med tanke på at verken rettspraksis eller nyere forarbeider direkte sier noe om innholdet i dette begrepet. Kvinnevoldsutvalgets rapport omtaler i all hovedsak partnervold mellom mann og dame, men disse kjennetegnene vil også være overførbare til andre typer nære relasjoner, som eksempelvis far og sønn i eksempelet fra praksisåret mitt.

Det første kjennetegnet som Kvinnevoldsutvalget omtaler, er den konstante trusselen om vold. Volden fremstår ikke kun som en del av familiens hverdag, men noe de til enhver tid må leve under. Selve frykten for hva som kan eller vil skje, blir en sentral del av virkeligheten de lever i. Det andre momentet som omtales er forholdet mellom kjærlighet og vold. Vold i nære relasjoner skiller seg ut fra andre lovbrudd nettopp på grunn av den sterke relasjonen mellom offeret og gjerningspersonen. Kvinnen kan oppleve mannen som varm og kjærlighetsfull i perioder, og har et iboende ønske om at dette skal bli den sentrale delen av hans væremåte. Etter perioder med vold vil kvinnene ofte oppleve en angrende voldsutøver, og han vil ofte forklare volden med sjalusi eller at han var redd for å miste fornærmede. De ulike fasene i mannens oppførsel blir noe fornærmede til enhver tid må forholde seg til, og ofte kan volden bli et uttrykk for hans kjærlighet i fornærmedes øyne. Disse ulike fasene er et kjent fenomen, og omtales ofte som voldshjulet.⁴⁶ Voldshjulets første fase er en spenningsoppbyggende fase hvor gjerningspersonen blir stadig mer amper, og hvor fornærmede hele tiden må tilpasse sin væremåte for ikke å fornærme mannen. Deretter følger voldsfasen hvor spenningen er blitt så høy at gjerningspersonen ofte blir fysisk og går til angrep på fornærmede. Siste fase er hvetebrødsdagene hvor gjerningspersonen lover bot og bedring, og fremstår som den omsorgsfulle personen offeret en gang forelsket seg i. Disse fasene gjentas om og om igjen, og derav navnet voldshjulet. Det tredje momentet som omtales, er at fornærmede ofte vil klandre seg selv for volden hun lever under. Altså ser hun ikke på volden som rasjonelle valg fra voldsutøverens side, men som et resultat av hennes egne handlinger. Avslutningsvis

⁴³ Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s.40.

⁴⁴ NOU 2003: 31.

⁴⁵ NOU 2003: 31 s. 49-50.

⁴⁶ Voldtekt.no, *Hva er familievold?* Hentet fra [15.01.17] <https://voldtekt.no/familievold/>.

fremheves også forholdet mellom makt og avmakt. Som et resultat av mannens sjalusi, isoleres kvinnene ofte fra omverdenen gradvis. Det som begynte som et sjarmerende trekk hos voldsutøveren, går over til å bli en fullstendig isolasjon der fornærmede ikke får gå på jobb, møte sin egen familie eller venner. Maktforskjellen dem imellom blir enda skjevare enn utgangspunktet, kvinnens selvfølelse brytes ned, og hun blir avhengig av voldsutøveren for å klare seg.

De overnevnte momentene fra Kvinnevoldsutvalget er alle med på å belyse de voldsutsattes sårbare og vanskelige situasjon. Som nevnt vil en relasjon mellom far og sønn, som i eksempelet i denne oppgaven, også kunne plasseres inn under de samme kjennetegnene. Faren og sønnen fra eksempelet bodde sammen, og faren vil derfor konstant leve i frykt dersom sønnen til stadighet er voldelig eller truende. Videre har de en nær relasjon, og tross situasjonen som foreligger, vil en far alltid være glad i sin egen sønn, noe som gjør det svært vanskelig å kutte relasjonen. Muligens klandrer far til og med seg selv for sønnens oppførsel. Dette er altså momenter som spiller inn i avgjørelsen om krenkelsene kan sees på som et vedvarende regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold.

5.2.2 Episodisk og intim terror

En ytterligere presisering av begrepet regime sitt innhold, kan en lese av Geir Aas og Tore Andersen sin rapport; *Evaluering av mishandlingsbestemmelsen*.⁴⁷ I denne evalueringsrapporten fremhever de i tillegg til Kvinnevoldsutvalgets fire karakteristiske kjennetegn, også Michael Johnsons studie «Patriarchal terrorism and Common couple violence».⁴⁸ Michael Johnson skiller i sin studie mellom episodisk/situasjonell vold og intim/patriarkalsk terror. Ved episodisk vold kan en oppleve mindre alvorlig vold uten noe sammenhengende mønster. Maktforholdet mellom partene er symmetrisk, og volden kan like gjerne være rettet fra kvinnen mot mannen, som det omvendte. Intim/patriarkalsk terror bærer derimot preg av en systematisk undertrykking, og gjerne gjentatte grovere voldsutøvelser. Ved denne typen vold er som regel voldsutøveren en mann, og det er et asymmetrisk maktforhold mellom partene. Voldsutøveren vil her forsøke å

⁴⁷ Geir Aas & Tore Andersen, «Mishandlingsbestemmelsen: En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. §219 (§282/283)». *PHS Forskning*, Oslo 2017 s. 1-145 (s. 47-48).

⁴⁸ Michael Johnson, «Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women», *Journal of Marriage and the Family*, 2017 s. 283-294.

dominere og kontrollere fornærmede ved bruk av alle mulige midler om nødvendig, og relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver er preget av maktutøvelse og dominans. Avslutningsvis skriver Aas og Andersen at man i slike typer relasjoner befinner seg i kjernen av det voldsregimet Høyesterett krever etter mishandlingsbestemmelsen.⁴⁹

5.3 Drøftelse av vilkåret alvorlig mishandler

Når det gjelder lovteksten og den språklige betydningen av vilkåret alvorlig mishandler, byr dette på større utfordringer enn ved vilkåret gjentatt mishandler. Alvorlig mishandling kan sies å ha et mer subjektivt innhold, og mange vil nok betegne all mishandling i nære relasjoner som alvorlig. Slik jeg umiddelbart tolker vilkåret, dreier dette seg om de mer kvalifiserte utgavene av de ulike handlingsalternativene i bestemmelsen, nemlig trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser.⁵⁰ En slik tolkning underbygges også av forarbeidene hvor det fremkommer at dersom det gjelder mindre alvorlige enkeltstående hendelser, er det nærliggende at disse idømmes etter de ordinære straffebestemmelsene.⁵¹ Når det gjelder handlingsalternativet vold i mishandlingsbestemmelsen, henvises det som tidligere nevnt til strl. §§271-274, altså rammes alt fra kroppskrenkelser til grove kroppsskader. Knivstikket fra eksempelet i praksisåret endte med et 2-3 cm dypt kutt, med en lengde på 8-12 cm. Videre er det også brukt en kniv, som kan sies å være et særlig farlig redskap. Etter lovens forstand er dette å regne som en kroppsskade, og jeg vil på bakgrunn av dette påstå at en snakker om et nokså kvalifisert voldslovbrudd med tanke på mishandlingsbestemmelsen sitt voldsbegrep. Som et utgangspunkt hvor en bare fokuserer på lovteksten, burde derfor handlingen kunne subsumeres inn under vilkåret alvorlig mishandler i strl. §282.

Ved en gjennomgang av nyere høyesterettspraksis, fant jeg ingen avgjørelser hvor vilkåret alvorlig var anvendt uten at hendelsen ble idømt etter strl. 2005 §283. Betyr dette at dersom vilkåret alvorlig kommer til anvendelse, så vil en automatisk være over i grov mishandling i nære relasjoner? Noe som styrker en slik tolkning av lovverket, er strl. 1902 §219 etter moderniseringen som ble foretatt i 2006.⁵² Her brukes vilkåret *grovt* både i første og annet

⁴⁹ Geir Aas & Tore Andersen, «Evalueringsbestemmelsen» s. 48.

⁵⁰ Se vedlegg 1.

⁵¹ Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s. 41.

⁵² Se vedlegg 2.

ledd, og som tidligere nevnt tilsvarte annet ledd i strl. 1902 §219, dagens strl. 2005 §283, nemlig grov mishandling i nære relasjoner. I annet ledd fremkom det: «*Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen inntil 6 år*». I tillegg fremkom det av bestemmelsen at i vurderingen av om mishandlingen er grov, skulle det særlig vektlegges mishandlingens varighet, om den hadde medført betydelig smerte, om den var utført med en særlig farlig gjenstand eller dersom andre særdeles skjerpene omstendigheter forelå. Disse siste momentene ville vært til stor hjelp i tolkningen av det aktuelle vilkåret, dersom dette hadde vært slik loven skulle anvendes. Likevel er det flere rettskilder som taler mot en slik lovanvendelse, og i en høyesterettsdom fra 2011 omtales nettopp grensedragningen mellom dagjeldende strl. §219 første og annet ledd.⁵³ I denne dommen uttaler høyesterettsdommer Webster, at dersom det ikke er etablert et vedvarende og gjentakende mønster av mishandling, altså et regime, vil handlingens objektive grovhet være det avgjørende i vurderingen om bestemmelsen kommer til anvendelse. Videre påpeker han at ved enkeltstående hendelser, vil bestemmelsens annet ledd først være aktuelt å bruke der mishandlingen har ført til død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Det kan altså trekkes en slutning om at vilkåret grovt mishandler etter tidligere strl. 1902 §219, ikke automatisk førte til at en var over i det straffeskjerpene annet ledd i bestemmelsen. Dette vil dermed også være direkte overførbart til dagens rettsregel.

I forarbeidene til strl. §282 påpekes det at enkelthendelser kan være like straffbare som gjentatte hendelser grunnet relasjonen partene imellom. Videre fremkommer det at utenom handlingens objektive grovhet, skal det vektlegges hvorvidt handlingen har skapt frykt for nye krenkelser hos fornærmede.⁵⁴ Dette fryktmomentet har også et stort fokus innenfor rettspraksis, og av nyere høyesterettsdommer kan det nærmest se ut som at dette har blitt et ulovfestet vilkår for at mishandlingsbestemmelsen skal komme til anvendelse. I RT 2012 s. 835 fremkommer det innledningsvis at «... *dersom krenkelsene har karakter av isolerte enkeltepisoder, som ikke har en slik grovhet eller slik sammenheng med preg av mishandling at det gir grunnlag for en tilværelse preget av frykt og usikkerhet hos fornærmede, er det de ordinære straffebestemmelser om legemskrenkelser mv. som får anvendelse*». Altså kommer det her frem av høyesterettspraksis at dersom hendelsen ikke har ført til frykt for nye hendelser, så skal den heller ikke idømmes etter mishandlingsbestemmelsen. Videre i

⁵³ RT 2011 s. 34 (avsnitt 24).

⁵⁴ Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s. 40-41 og 45.

etterforskningen av eksempelet i denne oppgaven, måtte en dermed forsøkt å dokumentere hvorvidt hendelsen har ført til frykt for nye krenkelser hos fornærmede.

Når det gjelder dette momentet med frykt, som kan sies å ha blitt et eget kriterie i dagens rettspraksis, oppstår det også et nytt spørsmål ved gjennomgangen av forarbeidene til loven. Forarbeidene er motsigende, og veksler mellom å skrive at det kreves at handlingen *har* skapt frykt og *er egnet* til å skape frykt for nye krenkelser.⁵⁵ Spørsmålet blir her hvorvidt handlingene faktisk må føre til frykt hos fornærmede, eller om denne vurderingen skal gjøres ut fra en objektiv norm om hva som er egnet for å skape frykt. Svaret på dette finnes blant annet i RT 2011, s. 34, hvor det heter at det må foreligge en eller flere kvalifiserte enkelthandlinger, som *kan* danne frykt hos fornærmede. Frykten skal være relatert mot et mønster av gjentakende vold, altså et slikt regime som er drøftet ovenfor ved vilkåret gjentatt mishandling, og som ligger i bestemmelsens kjerneområde. Videre konkluderer høyesterettsdommer Bull i RT 2014 s. 695, med bakgrunn i lovforarbeidene og overnevnte dom, at det ikke er et vilkår at den aktuelle handlingen *har* skapt frykt for nye krenkelser. Formuleringen om at handlingen må være *egnet* til å skape frykt for nye krenkelser, er altså den som må vektlegges.⁵⁶ Det spiller med andre ord egentlig ingen rolle hvorvidt voldshendelsen i eksempelet faktisk har skapt frykt for nye hendelser for fornærmede eller ikke. Fornærmede har her blitt knivstukket i sin egen bopel, av en person var fysisk overlegen seg selv. Ut fra en objektiv norm, vil jeg som et utgangspunkt si at dette er egnet til å skape frykt for nye krenkelser hos fornærmede.

Angående hva som skal til for at handlingen objektivt sett er grov nok, er det vanskelig å trekke en klar grense. Det kommer som tidligere nevnt frem av forarbeidene at det kreves mer kvalifiserte utgaver av de ulike handlingsalternativene, og at mindre alvorlige enkeltstående hendelser bør idømmes etter ordinære straffebestemmelser. Likevel finnes det såpass mange ulike handlingsalternativer etter mishandlingsbestemmelsen, at det nærmest er umulig å trekke en generaliserende grense for hva som rammes eller ikke. Nedenfor gjengir jeg noen eksempler fra høyesterettspraksis, for å illustrere denne grensedragningen. I tillegg til eksemplene fra Høyesterett har jeg også innhentet et eksempel fra Oslo tingrett, da jeg ikke fant et tilsvarende eksempel fra Høyesterett eller lagmannsretten.

⁵⁵ Ot. prp. nr. 113 (2004-2005) s. 41 og 45.

⁵⁶ RT 2014 s. 695 (avsnitt 15).

RT 2014 s. 695:⁵⁷ En mor rev sin 14 år gamle datter i håret og tok kvelertak på henne. Videre slo hun datteren minst 8-10 ganger i hodet med en kabellignende ledning holdt som en slynge. Merker på fornærmedes kropp underbygger at slagene ble utført med betydelig kraft. Resultat: Vilkåret alvorlig mishandler kom til anvendelse.

RT 2011 s. 34:⁵⁸ En far la blant annet en mobillader rundt sin 7 år gamle sønn sin hals og strammet til, dette slik at sønnen trodde han skulle bli kvelt. Resultat: Vilkåret alvorlig mishandler kom til anvendelse.

Oslo tingrett sak. 11-109152:⁵⁹ En mor slo sin 22 måneder gamle sønn to ganger på ryggen med et belte. Retten mente slagene ikke var harde, da de ikke etterlot noen merker på kroppen til fornærmede. Resultat: Forholdet ble nedsubsumert til strl. 1902 §228.

Med bakgrunn i overnevnte opplysninger, ønsker jeg igjen å se dette i lys av eksempelet fra mitt praksisår. Fornærmede har her blitt knivstukket i benet av sin egen sønn i deres felles bopel. Det ble brukt en kniv under forholdet, som regnes som å være en særlig farlig gjenstand. Fornærmede i denne saken var en mann på nærmere 70 år, og sønnen omtrentlig 45 år, noe som gjorde styrkeforholdet dem imellom svært asymmetrisk. Med bakgrunn i disse opplysningene, samt skaden fornærmede ble påført, vil jeg her si det foreligger et forhold som objektivt sett må sies å være alvorlig nok til å rammes av vilkåret alvorlig mishandler. Når det gjelder fryktkriteriet innført av Høyesterett, burde en ideelt sett hatt flere opplysninger om foranledningen til hendelsen, hva som ble sagt underveis og lignende. Likevel vil jeg si at et knivstikk som dette, utført i fornærmedes hjem hvor han skal føle trygghet, må kunne sies å være egnet til å fremkalle frykt for nye hendelser. Altså er det mye som tilsier at eksempelet kan subsumeres inn under vilkåret alvorlig mishandler i strl. §282.

5.4 Relasjon mellom vilkårene

Helt avslutningsvis i denne drøftingsdelen, ønsker jeg som tidligere nevnt å si noe om hvordan de truende uttalelsene til gjerningspersonen i eksempelet, kan få innvirkning når det gjelder idømmelse etter mishandlingsbestemmelsen. Som nevnt kvalifiserer ikke disse som trusler etter lovens forstand, men mishandlingsbestemmelsen er konstruert for å fange

⁵⁷ RT 2014, s.695.

⁵⁸ RT 2011, s.34.

⁵⁹ Oslo tingrett, sak: 11-109152.

kompleksiteten og helheten i ofrene sin tilværelse. Slike uttalelser bør derfor inngå i vurderingen, og har ved flere anledninger vært omtalt av Høyesterett. I RT 2013 s. 329 fremkommer det at selv forhold som ikke kvalifiserer til idømmelse etter mishandlingsbestemmelsen alene, må inngå som en helhet dersom de har sammenheng med andre mer alvorlige krenkelser.⁶⁰ Videre kommer det frem av RT 2014 s. 695 at slike truende uttalelser som i eksempelet, også må inngå som en naturlig del i vurderingen av om mishandlingen er egnet for å skape frykt for nye krenkelser hos fornærmede.⁶¹

I de to domsavgjørelsene ovenfor behandlet Høyesterett i utgangspunktet enkelthendelser hvor vilkåret alvorlig mishandler var det som ble anvendt. Likevel ser en av disse avgjørelsene at Høyesterett også legger vekt på andre gjentakende hendelser, som i seg selv ikke kvalifiserer til bruk av mishandlingsbestemmelsen. Av strl. 2005 §282 heter det at mishandlingen må ha skjedd alvorlig *eller* gjentatt, men her kan det se ut som at Høyesterett bruker en kombinasjon av disse vilkårene. En interessant problemstilling videre kunne dermed vært hvordan dette stiller seg i forhold til legalitetsprinsippet. Dette har jeg imidlertid ikke mulighet til å gå nærmere inn på i denne oppgaven.

6.0 Oppsummering

Det har vist seg vanskelig å skulle trekke en konkret grense for i hvilke tilfeller vilkårene alvorlig eller gjentatt mishandler i mishandlingsbestemmelsen kan sies å være oppfylt. Særlig vilkåret alvorlig mishandling er svært upresist, og om en leser kun lovteksten vil en sitte igjen med en del spørsmål angående hvilke hendelser som rammes av dette vilkåret. Sett i lys av legalitetsprinsippet og det klarhetskravet som her stilles, er altså dette et svært vidt begrep, og muligens også i grenseland til å bryte med legalitetsprinsippet. På den andre siden har drøftelsen av dette begrepets rettsregel vist at det kun er svært alvorlige hendelser som kan subsumeres inn under dette vilkåret. De fleste vil nok sette grensen for vilkåret ut ifra den språklige betydningen betraktelig lavere enn hva vilkårets faktiske nedre grense er, noe som fører til at begrepets uklare innhold går i siktetes favør. På den andre siden vil et slik uklart vilkår også være formålstjenlig fornærmede, da dette fører til at en klarer å fange de krenkelser bestemmelsen er konstruert for å beskytte. Hadde det vært utarbeidet et mer presist

⁶⁰ RT 2013 s. 329 (avsnitt 14).

⁶¹ RT 2014 s. 695 (avsnitt 20).

vilkår, kunne dette ført til at enkelte krenkelser hadde falt utenfor vilkårets anvendelsesområde, og dermed ikke kunne blitt idømt etter mishandlingsbestemmelsen.

Selv om jeg ikke har kommet frem til en konkret rettsregel for vilkårene, har jeg likevel kommet frem til en del momenter som er verdt å ta med seg inn i vurderingen av om en befinner seg i mishandlingsbestemmelsens anvendelsesområde eller ikke. Kort oppsummert kan en si at det avgjørende ved vilkåret gjentatt mishandler, er hvorvidt hendelsene fremstår som sammenhengende forhold, eller som isolerte enkeltepisoder. Som en del av dette må en finne ut av om hendelsene inngår i et mønster, der fornærmedes hverdag er preget av et regime med en konstant frykt for vold og nye krenkelser. Ved vilkåret alvorlig mishandler, er det avgjørende hvorvidt handlingen objektivt sett er grov nok, og som et minstekrav må dette være kvalifiserte utgaver av handlingsalternativene i mishandlingsbestemmelsen. Videre må krenkelsen være av en slik art at den er egnet til å skape frykt for nye krenkelser hos fornærmede, tilsvarende et regime som beskrevet under vilkåret gjentatt mishandler.

Når det gjelder eksempelet fra mitt praksisår, finnes det mange momenter ved eksempelet som passer godt inn under den rettsregelen jeg har funnet frem til ved vilkåret alvorlig mishandler i mishandlingsbestemmelsen. Likevel er det for tidlig å trekke en konklusjon om hvorvidt dette hadde ført til domfellelse etter mishandlingsbestemmelsen. En av de intervjuede juristene i Aas og Andersen sin evalueringsrapport av mishandlingsbestemmelsen, uttaler at en i tvilstilfeller bør kode saken som mishandling i nære relasjoner, og heller nedsubsumere til en mindre alvorlig bestemmelse dersom dette viser seg å være det riktige.⁶² Dette synes jeg er en svært god uttalelse, og noe alle betjenter og jurister burde ha som et utgangspunkt. En slik praksis er med på å gi fornærmede flere rettigheter, blant annet kravet på bistandsadvokat. Dette er altså et vern for fornærmede som forsvinner ved bruk av mindre alvorlige bestemmelser; et slikt vern som blant annet de europeiske menneskerettighetene er konstruert for å beskytte, og som vi alle er pliktig til å respektere og ivareta.

7.0 Litteraturliste

⁶² Geir Aas & Tore Andersen, «Evaluering av mishandlingsbestemmelsen» s. 54.

Juridisk teori:

- Bernt, Jan Fridthjof & Doublet, David, *Vitenskapsfilosofi for jurister* (Bergen: Fagbokforlaget, 1998).
- Blandhol, Sverre, Tøssebro, Henriette & Skotheim, Øystein, «Innføring i juridisk metode» *Jussens Venner*, 50(6) 2015 s. 310-345.
- Boe, Erik Magnus, *Grunnleggende juridisk metode: En introduksjon til rett og rettstenkning*, 3. utgave, (Oslo: Universitetsforlaget 2012).
- Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære* (Oslo: Gyldendal, 1993).
- Fredriksen, Steinar, *Innføring i straffeprosess*. 3. utgave, (Oslo: Gyldendal, 2013).
- Fredriksen, Steinar, *Lovbrudd, skyld og straff: Hovedlinjer i alminnelig strafferett* (Oslo 2016).
- Wegner, Rolf, *Strafferett: Spesiell del*, (Drammen: Vett & Viten 2015).

Andre kilder:

- Faremo, Grete mfl, *Et liv uten vold: Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet 2014.
- Johnson, Michael, «Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women», *Journal of Marriage and the Family*, 57(2) 2017 s. 283-294.
- Meld. St. 15, *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet 2012-2013.
- Nøttestad, Jim Aage & Lynum, Cecilie, *Pilotprosjekt for forebygging av vold. Prosjekt SARA:SV* (Oslo 2012). Hentet fra [03.02.2017]
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1907.pdf
- Riksadvokaten, «Familievold», *Rundskriv 3/2008*. Hentet fra [20.02.17]
<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2008/Rundskrivnr3for2008-Familievold.pdf>
- Riksadvokaten, «Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016 – Politiet og Statsadvokatene», *Rundskriv 1/2016*. Hentet fra [30.03.17]
<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/MI-ogprioriteringsskriv2016.pdf>
- Vatnar, Solveig Karin Bø, *Partnerdrap i Norge 1990-2012: En mixed method studie av risikofaktorer for partnerdrap*, Oslo 2015. Hentet fra [13.04.17]

http://sifer.no/files/Partnerdrap_web.pdf

Voldtekt.no, *Hva er familievold?* Hentet fra [15.01.17] <https://voldtekt.no/familievold/>

Aas, Geir, «Politiets erfaringer med, og håndteringen av, volden i nære og familiære relasjoner» *Politihøgskolen*, 2013, s. 1-44.

Aas, Geir, & Andersen, Tore, «Mishandlingsbestemmelsen: En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. §219 (§282/283)», *PHS Forskning*, Oslo 2017(1), s. 1-145.

Lover:

EMK, Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (1950).

FNs Kvinnekonvensjon, De forente nasjoners internasjonale konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner (1979).

FNs SP, De forente nasjoners internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966).

Grunnloven, Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnloven.

Kriminalloven, Lov 20. august 1842 angaaende Forbrydelser.

Menneskerettsloven, Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

Straffeloven, Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.

Straffeloven, Lov 22. mai 1902 nr.10 om Almindelig borgerlig Straffelov.

Lovforarbeider:

NOU 2003:31, *Retten til et liv uten vold: Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*, Oslo 2003.

Ot. prp. nr. 22 (2008-2009), *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28*, Oslo 2008-2009.

Ot. prp. nr. 113 (2004-2005), *Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv*, Oslo 2004-2005.

Rettspraksis:

Oslo tingrett 2011, Sak 11-109152.

RT 2010 s. 129.

RT 2011 s. 34.

RT 2011 s. 469.

RT 2012 s. 835.

RT 2013 s. 329.

RT 2014 s. 238.

RT 2014 s.695.

Vedlegg

Vedlegg 1: Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

§282: *Mishandling i nære relasjoner*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler

- a) sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer
- b) sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje
- c) sin slektning i rett oppstigende linje
- d) noen i sin husstand, eller
- e) noen i sin omsorg

§283: *Grov mishandling i nære relasjoner*

Grov mishandling i nære relasjoner straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov skal den særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig skade eller død, og for øvrig

- a) dens varighet,
- b) om den er utført på en særlig smertefull måte, eller har hatt til følge betydelig smerte, eller
- c) om den er begått mot en forsvarsløs person.

**Vedlegg 2: Lov 22. mai 1905 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov
(Straffeloven). Trådt i kraft 01.01.2006**

§219: *Vold i nære relasjoner*

Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler

- a) sin tidligere eller nåværende ektefelle,
- b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles slektning i rett nedstigende linje,
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,
- d) noen i sin husstand, eller
- e) noen i sin omsorg

straffes med fengsel inntil 3 år.

Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over lang tid og om det foreligger forhold som nevnt i §232.

Medvirkning straffes på samme måte.

Vedlegg 3: Lov 22. mai 1905 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven).

§219: *Mishandling i familieforhold*

Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som udsætter nogen hans Husstand tilhørende Person for Nød ved modvillig at unddrage sig den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller som ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller Barn eller mod nogen hans Husstand tilhørende eller hans Omsorg undergiven Person, som paa Grund af Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv. Har Forbrydelsen havt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred tilfølg, anvendes Fængsel indtil 6 Aar.

Paa samme Maade straffes den, som ved Forledelse eller Tilskyndelse medvirker til nogen oven omhandlet Handling.